

...az eszmék vadhajtásairól

Két írást ajánlok a kedves Olvasó figyelmébe. Az egyik Miskolczy Ambrusé (70. oldal). A román fasiszta mozgalom megalapítójának, Codreanunak a sikerét kutatva több olyan fontos vonást vázol föl, amely a nagyon is különböző nemzeti ruházatot öltő és különböző korokban jelentkező tekintélyes mozgalmak és rendszerek közös eleme. A karizma nem elegendő ahhoz, hogy a tanúatlant szegény és a tehetős egyaránt

követője legyen a Vezér eszméjének, Codreanu és Hitler titka identitásképző stratégiájukban rejlett. Az identitásképzés célja – írja Miskolczy – egy olyan közösségi kialakítása, amelynek legfontosabb szereplői: a vezér és harcosai az egyik oldalon, a másikon pedig a külső és a belső ellenség; ellenség nélkül nincs közösség. A képletei kiegészíthetjük a kommunista közelműtnak a mai idősebb nemzedék által megszerzett tapasztalataival is: a közösség–ellenség szükségszerű élethalálharca egy percre sem szünetelhet, ezért a „közösség” eszközeit semmi sem korlátozza.

A jelenség pontos leírása még nem ad magyarázatot a kérdésre, amit történések, írók, filozófusok, szociológusok és persze túlélők és utódok hetven éve tesznek föl maguknak és szükebb-tágabb közösségeiknek: miként volt lehetséges, hogy barna és vörös diktátorok és/vagy eszmék tizmilliók rajongását tudták megszerezni?

A „hogyan lehetett”-re nem emlékszem, kapta m-e valaha mélyebbre ható és összintébb választ, mint amit a búsúzó generáció egyik szellemi nagysága, a román-francia író-filozófus, Emil Cioran adott élete alkonyán (75. oldal). A két kiirthatatlanul erős gyökérzetű fának, az eszmének és a hazaszeretetnek nemcsak áldásos termése van: vadhajtások is serkennek belőlük. A gyilkolásra kész vakhit – írta Cioran, és nem csak egy letűnt szégyenletes korra meg a maga tévélygéseire mondta ki verdiktjét – ezekből táplálkozik. „Tudom – állítja az előbbiról –, hogy az eszme meddig züllesztheti le az embert, milyen mélységekbe tudja magával rántani, sárba tiporni és legyőzni őt... Megtapasztaltam a benne rejő türelmetlenséget, bálványimádást és a fennkötött gátlástartalanságot, amelynek akarva-akaratlanul megadjuk magunkat.”

És mit mondott a hazaszeretetéről? „Mi, országom ifjai, az Esztelemben élünk, ami minden nap kenyérünk volt... Felakartunk törni a történelem felszínére: imádtuk a botránnyt, ezt tekintettük egyedüli megoldásnak, hogy bosszút állunk a bizonytalan sorson, történelmenkívüliségben, nem létező múlon, jelenben való megalázatáson. Mindig csak azt ismételgettük, hogy ‚történelmet teremtünk’, ez számunkra kulcsfontosságú fogalom volt. Improvizáltunk a sorsunk körül, nyílt lázadást indítottunk jelentéktelenségünk ellen. Egy cseppet sem feltünk a nevetségeségtől, mert tudásunk hiányos, tapasztalatunk meg csalóka volt...”

Kemény szavak. Azt gondolom, a bölcsesség nemcsak az éledekor sürgette számvetés terméke. Fölismerésének kiváltói azok a kataklizmák voltak, amelyek általában a diktatúrák végzetei.

Papp Gábor